

tűk mi, gyerekek, velünk tettek volna jót, ha időben különmennek. Azt mondom, inkább a válás, mint az együttélés pokla. Azt nem hiszem, hogy bárki is úgy álljon az anyakönyvvezető elé, amikor házasodik: legfeljebb elválnak. De azért gondolni kell rá, esetleg az lesz a vége...

A 29 éves: Nem szeretnék válni! Persze, ki szeretne? Ki indul úgy egy házasságba? Néhány munkatársam romlófélben levő házasságát és válását végigasszisztáltam, pokoli volt, pedig nem is én voltam a szenvedő fél. A válás erkölcsileg, idegileg, egészségileg, anyagilag, teljesen tönkreteszi az embert. A gyerekeket is rettenősen sajnálom. Tulajdonképp épp a sok válás riasztott el eddig a házasságtól. Az az érzésem, túl könnyen válunk. Nem is egy esetben komoly indok nélkül, az első összekoccanáskor kimondják: nem kínlódom veled tovább! Aztán a „súlyos” problémák a második házasságukban is előjönnek. Épp úgy baj van a pénzzel, a megértéssel, a hűséggel, mint az első házasságukban. Másodsorra mégse szaladnak a bíróságra! Ehelyett leülnek és megbeszélik az életüket... Szerintem alaposabban kellene megfontolni mindkettőt: a házasságot is, a válást is.

Íme három fiú felfogása, véleménye a párválasztásról, a házasságról.

A legidősebb tiszta ügy. Egy kiforrott ember véleményét olvastuk. Aki kicsit már kiábrándult, kicsit meg is csontosodott, de ismeri önmagát és tudja, mit, mennyit várhat a másik embertől. Egyébként Krisztián Ferencnek hívják, magassága 180, súlya 72 kg. Haja fekete, szeme fekete, bal arcán három anyajegy.

A középső fiút Kovács Pálnak hívják. 170/59. Haja barna, szeme zöld, arca ovális. Őt épp annyi idő — vagyis öt év — választja

el Krisztián Ferencről mint a legkisebb fiútól. Mégis, a „nagyobbhoz” áll közelebb. Sokat látott, hallott, tapasztalt már ő is, de benne még van illúzió. Valószínű, nem fogja elhamarkodni a házasságát.

Nem így a harmadik, a tizenkilenc éves. Aki önmagát már érettnek tartja a házasságra, csak éppen mindaz, amit elmondott, az ellenkezőjét bizonyítja.

A házasságkötés előtt „három-négy hónapi ismeretség elegendő”. „A házasság két egymást szerető ember együttélése”.

Mi az, ami elengedhetetlen a házassághoz? — kérdésre a válasza: „Szerelem, szépség, hűség”.

„Akit én elveszek, az olyan szép lesz, hogy ha megyünk az utcán, a hapsikat az irigységtől kitöri a frász”.

Nem segít majd a házi munkában, mert „nem hagyok kiszúrni magammal”.

Véleménye a válásról: „Nem nagy tragédia”.

„Miért nem sikerül sok házasság?” kérdésre a válasza: „Nem volt szerencsém”.

Ha ő, a 19 éves, széke hajú, kék szemű, szeplős arcú Kiss Péter ma, vagy holnap találkozik azzal a lánnyal „aki olyan szép, hogy ha megyünk az utcán, a hapsikat az irigységtől kitöri a frász” és három-négy hónapi ismeretség után feleségül veszi, szinte bizonyos, hogy nem lesz szerencséje.

Nem lesz, hát nem lesz. Ő akarta — mondhatjuk.

Igen ám, csak hogy 1977-ben az összes házasságok 7,9 százalékát — 7653-at — a Kiss Péterek kötötték. A 19 év alatti „férfiak”.

Sulyok Katalin

Hazardjáték

Szokrát dobál az áprilisi nap, hajnali párak hizlalják és fényesítik a legelő gyöpét. A domb térdéig őszi vetés nyújtózkodik fel, mint zöld takaró. Zsenge búzaszálak mártóznak a tavaszi fényben. B. Lászlónak, a termelészövetkezet agronómusának, aki e látvány kedvéért cipelt a meztelen magaslatra, minden oka megvan a lelkesedésre. Körbenéz, leheveredik a hűvös földre, fogai között fűszálat rágcsál, kóstolgat.

— Az első csatát megnyertük, a tél alig okozott kárt — mormolja szájában a zöld ízzel, s szeme elé tavalyi képek tolokodnak. Egy éve a k.-i közös gazdaság vezetői káromkodva tértek vissza a korai határszemeről. A fagy futballpályái területeken végzett a vetéssel, száz hektárt kiszántottak, nem győzték a felülvetést. Az izgága természet egész évben keserítette életüket.

— Hányszor elmondtuk már: a mezőgazdaság műhelyének se oldala, se teteje. Ki biztosítja, hogy az elszört mag kikel, felcseperedik, beérik? — kérdezi B. feltápáskodva a mezei csendélet közepén. — Minden lépésünk kockázattal jár...

Két évtized példáit sorakoztatja fel igazának bizonygatására. Esős heteket betakarítás idején, amikor a kombájnok órákat mehettek, s a cukorrépaszedő gépeket gyárat munkásai helyettesítették. A fél országot megkörnyékezték a már mindenütt félredobott kéziszerszámokért. Gumicsizmákért, köpönyegekért szalajtották az anyagbeszerzőt. A növényvédelem elvégzésére érkezett helikopter a szél miatt csak ácsorgott, s a gyümölcsösben hiába füstöltek szalmamaglyakkal, a rózsaszín virágszirmok dermedten hullottak alá.

— Az állandó izgalom a termésért velejárója hétköznapijainknak. Ha minden simán menne, talán a szakma szépsége is megfakulna — magyarázza az agronómus.

Elhajtunk a szakosított telepre is. Az elletőistálló patikatiszasságú. Az infralámpák fényében néhány napos rozsdásbarna foltos borjak sütkéreznek, jámborul bámészkodnak a fehérköpenyesekre. V.-né, az idős gondozó előbb megitatja a szomjas jószágokat: — Az imént járt itt a doktor úr! Mindent rendben talált — lelkesedik az agronómus előtt.

— Elegendő egy parányi kórokozó, az állategészségügyi előírások megsértése, és milliók veszhetnek kárba — érzékelteti B. a kockázat mértékét a kerítésen belül. Egy ilyen nemkívánatos esemény az egész gazdaság biztonságát veszélyezteti.

A gondozóasszony még emlékszik rá, harminc-negyven éve, karácsonykor „aprószenetek” jártak a faluban. A pásztorok vesszőnyalábbal kopogtattak be a portákra. A gazdaasszony annyit húzott ki belőle, ahány tehén akadt a háznál. Megcsapkodta a csordás lábszárát, aki ugrándozva kiabálta: „Ugró legyen a kisborjú!” Az agrármérnök elmosolyodik a homályba merült szokás felidézésén... Tavasztól őszi villanypásztor őrzi a marhákat, a borjúelhullás pedig elenyésző.

— A tébécé, brucellózis ismeretlen fogalom nálunk. A leadott hízők a legjobb minősítést kapják — dicsekednek a telepiek.

A termelészövetkezet elnöke is magasztalja az állattenyésztőket.

— Derék emberek! — mondja. — Én nem az időjárást tartom a legnagyobb rizikónak, hanem az embert. Ha sikerül traktorosokat, fejszőket céljaink szolgálatába fogni és mozgósítani, tőlünk zuhoghat, fagyhat, jöhet az aszály. De egy-két ember szaván még nem lehet várat építeni... Azt szeretnénk megértetni mindenkivel, hogy jelentősége van a legapróbb tévedésnek is, a kár, még, ha száz forint is, valamennyiünk vesztesége...

Az egyik kiváló erőgépező hazafelé ment betért a kocsmába. Sebtiben lehörpintett két kisfröccsöt, s nehogy rendőrökkel találkozzon, dülőúton igyekezett tovább. Balszerencséjére árokba csúszott, s bár a gépnek baja nem esett, a gazdaság vezetősége példásan megbüntette.

— Fájt a szívem, hiszen a legjobb brigádvezetőnkől volt szó, de kivétel nincs. Ebben a gazdasági helyzetben a mérce mindenre egyformán érvényes — kommentálja az esetet a tsz-elnök.

Reggel fél ótkor bekapcsolja a rádiót; mert hiába tartja a legnagyobb kockázati tényezőnek az embert, az időjárás mégsem lehet mellékes. Hallgatja, aznapra mit ígér a meteorológiai intézet.

A város újjáépített terén a pad körül tucatnyi tizenéves szorong. Kora délutáni langyos szellő csimpaszkodik loboncaikba, csik-

landozza a srácokat, akik ügyet sem vetnek rá, belemelegedtek játékukba. Snóbliznak. A tömszi széke a szővivő, kotorászik rövid bőrkabátjának zsebében, hangosan csörgeti a pénzdarabokat. Ökölbe szorult kezek lendülnek előre, mint egy titkos eskü alkalmával.

— Hé!

— Ne röhögtes! Ez csak kettő.

— Snóbli! — rikolt diadalittasan a széke. Az utána következők elvetik korábbi tippjeiket, ajkaik lassú mozgása jelzi, hogy számolnak. Végül kinyílnak a kezek. Senki nem talált. A széke fiú izzadt tenyerében egyetlen pénzdarabot szorongatott. A többiek ránéznek és lassan ocsúdnak. A blöff sikerült. Hahótában tör ki a társaság.

Először nem értik a kérdést. Kockázat? Ez is valami hazardjáték? Hányan kellene hozzá? Dobókockával játsszák? Elmés kérdéseket röppentenek fel viharászva.

— Én mindennap rengeteget kockáztatok. Tessék elképzelni. Sz.-ből járok be autóbusszal. Ki vagyok téve a közlekedési baleset veszélyének! Ha meg az órára nem készülök, a fizikatanárunk kíváncsi kérdéseinek. Ebédkor az ételmelegedésnek, a tornateremben a bordatörésnek. Az egész életem egyetlen nagy kockázat — hadarja sajnálkozva a negyedik szakközépiskolás, s társai hirtelenjében nem is tudják, komolyan vegyék-e szavait.

— Szerintem az a legnagyobb kockázat, amikor veszek két mozijegyet, s a csaj nem biztos, hogy eljön — hangzik az újabb válasz.

— A zugpálínkaforrás!

— Nekem az elégtelen, mert búcsúzatok a heti zsebpénzemtől, s kétségé válik a nyárra beharangozott lengyelországi kirándulás...

— Kockázatos dolog az egyetemre jelentkezés is. Az ember hónapokig készül, kimarad a legjobb bulikból, elkerül a barátai, szakít vele a barátjáné, s még csak azt sem tudja biztosan, megéri-e vállalni az áldozatot. S, ha nem vesznek fel? És jövőre sem? — kérdezi a társaságból az egyetlen rövid frizurás fiatalember. Kezében zavartan csörgeti az aprót, félreérthetetlenül célozva arra, hogy mielőbb szeretnék folytatni kedvenc időtöltésüket.

— Másra gondoltam. Komolyabbra. Mondjuk egy ipari nagyüzemben mit takarhat ez a szó, vagy társadalmi méretekben?

Elhallgatnak és csodálkozva néznek, mint-ha matematikaórán a legnehezebb képlet levezetésére szólították volna föl őket.

★

A b.-i vállalat művezetője H. Sándor viszont készséggel kitarja gondolatait.

— Menjünk innen, a fülkébe! — kiabálja a hangzavarban. Kalapácsok puhognak, beremegnek a csarnok zömök tartópillérei, csiszológépek egyengetik a fémvarratokat. Az ablakok mellett hegesztőpisztoly szikrái rakétáznak, mintha feldíszített fenyőn gyújtottak volna csillagszórót. Keskeny betonösvényen jutunk el a fémdobozig, amelynek szigetelt falai elnyelik a zajt.

— Írják az újságok, harsogja a rádió, pártkongresszuson is hallhatta, aki figyelt: határainkon túl úgy alakultak a dolgok, hogy ha tetszik, ha nem, saját bőrünkön is érezzük. Össze kell húzni a nadrágszíjat, s törni a fejet, mit tehetünk, hogy a népgazdaság kiálaljon a nehézségekből — magyarázza, s ledobja magáról poros kék köpenyét. A kalitkában nagy a hőség.

— Szigorúbbak a közigazgatási szabályzók, takarékoskodnunk kell anyaggal, energiával, munkaerővel, de több és jobb terméket várunk a gyártól, a dolgozók nagyobb jövedelmet, nyereségrészesedést... Itt lép be a kockázat, mint annyit emlegetett fogalom! Elmondom én mit jelent, egy mondatban: olyat termelünk, amiért sorban állnak a világpiacra — mondja óvatos mosoly kíséretében, mintha arra gondolta, hol tart még ehhez képest a magyar ipar, a b.-i vállalat.

— Ilyen egyszerű a recept?

— Fenét! — legyint a levegőbe. — Ehhez feltételek kellene. Sok pénz beruházásra, új gépekre, s a fejekben is tisztázni kell jó néhány dolgot...

A művezető kuckójának maszatos üvegablakán álmos legyek mászkálnak. Odaátrol a csarnok panorámája tárulkozik elének, mintha a televízióban gyári riportfilm kísérő képkockái peregnének. Vékony, szürke porfelhők szállodgálnak, villamos targoncák szánkáznak a térben. Az útnak kijelölt szakasz mindkét oldalán munkások igyekeznek. Készülnek a rakodólapok, konténerek, bánya berendezések. Alumíniumból.

— Nyugodtak vagyunk! — szögezi le H. — Már a hatodik ötéves tervre is biztos piaccal rendelkezünk, s ezzel minimálisra csökkent az ésszerű kockázatvállalási kényszer. Ott nincs szükség merészségre, ahol évekkel előre képesek gondolkodni, felméri a lehetőségeket, s persze megbízható partnerek...

A megbízhatóság mércéje a határidők betartása mellett a minőség. A szomszéd gyárban már addig eljutottak, hogy a Svédországból érkezett alapanyagot minőségi kifogás miatt visszaküldték. Ezzel vállalták a reszkirt, hogy esetleg elesnek egy szállítótól. De a svéd cég előtt még inkább növekedett tekintélyük.

— Újabb üzet. Soron kívül kérték ötszáz Ikarus-autóbusz-ajtó készítését. Dehogy szerepelt ez éves tervünkben! A rugalmasság osztogatja a parancsokat, hogy akár havonta más termék gyártására álljunk át. Ahogy a vevő óhajtja. Lehet akkor nálunk kockázatról beszélni? — elmélkedik a művezető, s újra öltözködni kezd.

Úton S. felé betoppantunk az n.-i ipari szövetkezetbe. A falu közepén még a régi telephely. Bokáig ér a sár, pedig hete, hogy szem csapadék nem hullott. Az udvar szegletében R. Lajos integet szaporán. Munkahelye nem nagyobb háromszor négy méternél. A döngölt földpadlón ormótlan üst áll, olvasztott fém rottyog benne. Alulról vastag falat lángnyelvek nyaldossák. R. betanított munkás, tizenhat éves kora óta dolgozik a szövetkezetben.

— A selejtet kotyvasztom — dünnyögi, s megpiszkálja a kád különös tartalmát. — Nem dobunk ki egy kiló vasat sem, a MÉH-

nek sem kótyavetyéjük el. Ha nem sikerült a termék, idezúdítják hozzám, ismét nyersanyag lesz belőle...

A technológia század eleji, vicik-vacak, meglehet, attól is ősbibb. Fazola Henrik különben alkotmányban erjeszthette a vasat, de az n.-iek nem válogathatnak. Nincs miből.

— Azt is mondhatnám: máról holnapra élünk! Hiánycikkeket gyártunk, ezt várja tőlünk a népgazdaság. A nagy ipari üzemeknek erre berendezkedni luxus lenne, s persze nem is nyereséges. Azt hiszi nekünk az? — kesereg a szövetkezet elnöke. Fiatalember, nagy munkabírású, még a tavalyi szabadságát sem vette ki.

— Főnök! A vasútra visszaküldtek egy vagon szeneskannát. Nem vették át? — állít be a műszaki vezető.

— Mi az istenért! — fakad ki a másik. — Kaptunk értesítést?

— Egy sort sem! A MÁV-tól szóltak...

— Eredj, nézd meg! — hangzik el az utasítás. aztán az elnök újra felém fordul: — Ha nem kapunk pénzt érte, üres lesz a dolgozók fizetési borítékja...

Az új telephelyet megyei támogatásból építették. Korszerű csarnok, de a gépek felszabadulás előttiek. A szövetkezet vezetői kilincselnek, kérvényeket írnak segítségért. A műszaki szakemberek nem ajánlkoznak ilyen helyre. Hiányoznak is az ötletek, nem rajzanak okos kezdeményezések. Hogy jövőre mit termelnek, még sejtelmük sincs róla. Az n.-iek kockáztatnának — ha lenne mit!

★

A megyei tanács építési, közlekedési és vízügyi osztályának vezetője említette, hogy a megyében található a kőműves kisiparosok egynegyede. Közben a családiház-építők panaszkodnak, könyörögni kell, hogy valaki felhúzza a falakat. Leginkább a szabad szombaton, vasárnap maszekolók jöhetnek számításba.

— Összeállunk öten-hatan, adjuk a siknyíkeket is. Fixösszegben egyezünk meg. Mi is jól járunk, a gazda is — avat be a kontárkodás részleteibe M. Kálmán, az állami építőipari vállalat kőművese.

— És, ha feljelentik?

Megrándul a válla. — Jelentsenek! Ennyit igazán vállalhatunk..., s persze van miből kifizetni.

— Engem nem zavarnak a kontárok. Míg az ipart ki nem váltottam, magam is csináltam. Nehogy azt higye valaki, hogy az iparosnak fenéig tejfel az élete — mondja D. István.

Mesékbe illő elképzelésekkel vágott neki, majd ő megvalósítja az igazi magánvállalkozást. Tervet szolgáltat, beszerzi az anyagot, helyszínre fuvaroztatja, felépíti a házat, s aztán átadja a kulcsot, zsebvágja a munka díját. Hamar elhervadtak reményei.

— Az elején, egy hétvégi háznál vállaltam ezt a kockázatot. Ráfizettem, mert a szervezés elvitte az időmet. A TŰZÉP-telepeken kinevettek, mit akarok én? Cementet? Grendát? En meg csúszópénzt nem adok, így is akkora a rezi, hogy alig marad belőle a családnak. Két állandó emberrel dolgoztam. Most egyedül, hét végére fogadok fel segítőt...

— Kontárokat?

— Ühüm. No, ezért nem zavarnak engem! — jegyzi meg bölcselkedve, s a téglarakáshoz ütogeti a kanalat, hogy letisztogassa a habarcsmaradékoktól. Beesteledett. Az órája a nap állása.

A megyeszékhelyen L.-t a legjobb villany-szerelőként emlegetik. Speciális gépekre szakosodott, nem sajnálta a fáradságot, hogy az ehhez szükséges ismereteket elsajátítsa. ÁFÉSZ-ek, vendéglátóegységek kötöttek vele szerződést, híre háromszáz kilométerre is eljutott. Műhelyében kibevezett kávéfőzőgépek, színes vezetékdarabok, ellenállások szanaszét.

— Sok volt a munka! Belefáradtam — sóhajtja. — Inkább átpártoltam az állattenyésztésre...

Kertje végében épített ólakat, gépesítette az etetést, kiszuperált személygépkocsin szállította közületektől az ételmaradékot. A szomszédok bejelentésére a tanács felszámoltatta a hizlaldáját. Méregbe gurult, a város szélén egy elhagyott istállóban rendezkedett be, s évente több mint száz sertést ad le.

— Irigyelnek, de fogalmuk sincs róla, mennyi vesződéssel jár. A rizikóról nem is beszélve. Az oltások több ezerbe kerülnek...

Készülődik sertésfarmjára. Nyugdíjast fogadott fel az állatok ellátására. Egyedül nem bírja.

★

O. Józsefet az NSZK-ba küldték, tanulmányútra. Titokban pályázott a megbízásra, de a hír hallatán kissé elszontyolodott. Felesége benn feküdt a kórházban veszélyeztetett terhességgel. Elballagott dr. T. Györgyhöz, aki már hónapok óta kezelte az asszonyt.

— Nyugodtan utazz el! Nem lesz semmi probléma — nyugtatta meg a nőgyógyász O.-t. — S, ha hazaérkezel, már egy kisfiú is gyűgög rád.

Az orvos akkoriban nehéz heteket élt át. Apját nemrégén fuvarozta fel a fővárosba kivizsgálásra. Mielőtt visszahozta volna, hosszasan elbeszélgetett kollégájával, aki tájékoztatta, hogy az idős ember betegsége gyógyíthatatlan, s kevés ideje van hátra. T. sejtette, de nehezen akarta hinni. A kórházban igyekezett mielőbb végezni dolgával, aztán rohant haza, hogy vigasztalja, jobb kedvre derítse édesapját.

— Nyugi öreg, semmi baj! — biztatgatta elfojtva a benne dúló érzéseket.

O.-né naponta többször is meglátogatta. Nehezen viselte a terhességet, biztosak voltak benne, hogy a szülésnél komplikációk várhatók. Még a férjének sem mondta meg, minek nyugtalanodjon külföldön. Eppen a röntgenfelvételeket hasonlították, amikor asztalán csörgött a telefon. Remegő kézzel nyúlt utána, mintha előre tudta volna, miért keresik.

— Meghalt apa... — suttogta egy elfojtott hang a készülékbe. A doktorral megfordult a szoba. Úgy érezte, idegei felmondják a szolgálatot. Lenyelt két pirulát, és kába fejjel hazatámolygott... A temetés után infarktus gyanújával került ágyba.

Két nap múlva az esti órákban keresték a kórházból. Bocsánatkérések közepette tudatták, hogy O.-né bevitték a szülőszobába, s bár közölték vele T. doktor állapotát, kérte, hogy üzenjék meg neki, bízik benne.

— Mit csináltam volna? — kérdezi T. György az eset felidézésekor. — Feltápaszkodtam, öltözködni kezdtem, bementem a kórházba.

Átvetközött, bemosakodott. Kollégái figyelmeztették: — Gyuri! Ilyen kockázatot nem vállalhatsz! Magad sem vagy egészséges...

Felfeküdt az EKG-re. Állapotát kielégítőnek találták, besétált a szülőszobába. O.-né egy mosollyal nyugalomra intette, az asszony hálás pillantásokat vetett feléje. T. doktor érezte, egész testét forróság önti el, a verejtékcseppek keskeny patakokban futkároztak hátán. Végtagjait villamos szorongás járta át. „Nem lesz semmi probléma” — ismételtette hangtalanul. Az egyik percben a szülő nő szív működését nézte, a másikban sajátját ellenőrizte az elektrokardiografon. Akkor könnyebbült meg, amikor felbőgött a kisfiú, s látta, hogy édesanyjának sincs semmi baja. Kitántorgott a folyosóra. Hazavittek.

Mostanában a doktor, O. József és fia egymás mellett ülnek a labdarúgó-mérkőzésen.

M. Szabó Gyula